

Productaansprakelijkheid in Europa: de Amerikaanse tour op ?

Diane Struyven

Hoofd van het Juridisch Departement
van het Verbond van Belgische Ondernemingen

Defecte remmen in een serie wagens, bedwelmende cola uit een blikje, bloedschandaal in Frankrijk, minuscule stukjes glas in de babyvoeding, De lijst uit de media is vrij bekend.

Een product op de markt brengen is al lang niet louter meer een kwestie van een goed idee en een handig marketingconcept.

De lancering van een nieuw product vraagt van een moderne onderneming ook een absolute aandacht voor veiligheid, gedegen juridische voorbereiding, niet in het minst in verband met productaansprakelijkheid.

Op Europees niveau beweegt momenteel een en ander rond dit thema.

Diane Struyven, Hoofd van het Juridisch Departement van het Verbond van Belgische Ondernemingen geeft een overzicht van de huidige stand van zaken met betrekking tot productaansprakelijkheid en haar visie op de geformuleerde voorstellen.

Duiding

In haar Groenboek van 1999 over de «Richtlijn van 1985 inzake aansprakelijkheid voor producten met gebreken», formuleert de Europese Commissie een aantal suggesties voor een eventuele herziening van deze richtlijn. Zij zoekt hierbij inspiratie bij de Amerikaanse «Product Liability». Deze suggesties spreken onder meer over de verlichting van de bewijslast voor het slachtoffer en de invoering van de «class action». Deze «class action» is een vorm van groepsvordering die toelaat dat verscheidene slachtoffers van eenzelfde gebrekkig product, één van hen aanduiden die alle slachtoffers voor de rechtbanken zal vertegenwoordigen om schadevergoeding te verkrijgen. Het vonnis dat uitgesproken wordt bij een dergelijke «class action» is van toepassing op alle slachtoffers, zelfs potentiële, die zich in een identieke toestand bevinden ten opzichte van dezelfde producent. Het Groenboek onderzoekt eveneens de mogelijkheid om de aansprakelijkheid van de producent uit te breiden tot de ontwikkelingsrisico's.

Dit zijn gebreken die de producent niet kon ontdekken op basis van de stand van de wetenschap en van de techniek op het ogenblik dat hij het product op de markt¹ bracht.

De Europese Commissie heeft eind januari 2001 verslag uitgebracht over de toepassing van de richtlijn 1985 waarbij een aantal studies worden aangekondigd omtrent bepaalde suggesties van het Groenboek (onder meer de ontwikkelingsrisico's).

Op Belgisch vlak wijzigt een wet van 12 december 2000² de wet van 25 februari 1991 betreffende de aansprakelijkheid voor producenten met gebreken³.

Deze wetwijziging past ons recht aan de Europese richtlijn aan van 10 mei 1999⁴. Volgens deze richtlijn worden de lidstaten ertoe verplicht het Europese aansprakelijkheidsstelsel uit te breiden tot de producten van de landbouw, dit wil zeggen van de bodem, van de veefokkerij, van de jacht en van de visserij.

De richtlijn van 1999 werd genomen naar aanleiding van de dodelijke koeziekte.

In het Parlement gingen stemmen op om gebruik te maken van deze wetwijziging om de aansprakelijkheid van de producent uit te breiden tot bovengenoemde ontwikkelingsrisico's.

Huidige aansprakelijkheidsregeling in een notedop

De aansprakelijkheidsregeling zoals voorzien door de richtlijn productaansprakelijkheid van 25 juli 1985, waarvan de wet van 1991 de omzetting is, wordt hierna bondig besproken.

Principe van de foutloze aansprakelijkheid

Om aanspraak te kunnen maken op een schadevergoeding, volstaat het dat het slachtoffer aantoonde:

- dat er schade is;
- dat dit te wijten is aan een gebrek in het product;
- en dat er tussen beide een oorzakelijk verband is.

Het slachtoffer moet dus geen fout bewijzen in hoofde van de producent.

Toepassingsgebied

De Europese aansprakelijkheidsregeling is van toepassing op elk roerend goed, ook indien het een bestanddeel vormt van een ander roerend goed (bv. een grondstof) of een onroerend goed (bv. bakstenen);

De richtlijn van 1985 was niet van toepassing op landbouwgrondstoffen en producten van de jacht, met uitzondering van producten die een eerste be- of verwerking hebben ondergaan (bv. diepvriezen, toevoegen van conserveermiddelen). Wel kon elke lidstaat, bij wijze van optie, bepalen dat dit wel het geval was.

Met de richtlijn van 1999 werd deze optie afgeschaft.

De richtlijn is evenwel niet van toepassing op schade als gevolg van nucleaire ongevallen⁵.

Jean Grodtscharle, Brugge

■ Een product op de Europese markt brengen vergt niet alleen een gedegen marketing maar ook een bijzondere aandacht voor productveiligheid en de mogelijke aansprakelijkheid.

De aansprakelijke persoon

De aansprakelijke persoon is:

- De fabrikant van een eindproduct, de producent van een grondstof of de fabrikant van een onderdeel;
- Eenieder die zich presenteert als producent door zijn naam, zijn merk of een ander onderscheidingssteken op het product aan te brengen (bv. een distributiemerkt) ;
- De Europese importeur, die gelijkgesteld wordt met de producent;
- De leverancier (desgevallend ook de detaillist). Deze wordt als producent beschouwd, tenzij hij het slachtoffer binnen een redelijke termijn de identiteit van de producent of van zijn eigen leverancier meedeelt.

Wat is een «gebrekig product» ?

Een product is gebrekkig wanneer het niet de veiligheid biedt die men mag verwachten, alle omstandigheden in aanmerking genomen met name :

- De presentatie van het product (vandaar het belang van de bijsluiters);
- Het gebruik dat men er redelijkerwijs van kan verwachten;
- Het tijdstip waarop het product op de markt werd gebracht.

Het gebrek moet bestaan op het ogenblik dat het product op de markt werd gebracht. Een product mag niet als gebrekkig worden beschouwd uitsluitend omdat er nadien een beter product op de markt is gebracht.

Gevallen waarin de producent niet aansprakelijk is

De richtlijn voorziet een aantal gevallen waarin de producent niet aansprakelijk is. Dit is met name zo indien hij bewijst:

- Dat hij het product niet op de markt heeft gebracht (bv. het werd gestolen of nagemaakt);
- Dat het gebrek niet bestond op het ogenblik dat het product op de markt werd gebracht of pas later is ontstaan (bv. food terrorism);
- Dat het product niet met een economisch doel noch in het raam van de uitoefening van zijn beroep is vervaardigd (bv. de huismoeder die een taart maakt);
- Dat het gebrek een gevolg is van het feit dat het product in overeenstemming is met dwingende overheidsvoorschriften. Aan te stippen valt dat het eerbiedigen van normen (bv. BIN-normen, CE-markering) in de regel niet als een exoneratiemogelijkheid⁶ wordt beschouwd;
- Dat het op grond van de stand van de wetenschappelijke en technische kennis op het tijdstip waarop hij het product op de markt bracht, onmogelijk was het bestaan van het gebrek te ontdekken; dit zijn de zogenaamde ontwikkelingsrisico's. Wel voorziet de richtlijn terzake een optie: de lidstaten mogen immers in hun nationale wetgeving bepalen dat de producent aansprakelijk is voor de ontwikkelingsrisico's. Deze optie werd slechts door een zeer gering aantal lidstaten uitgeoefend⁷;
- Dat, als hij de fabricant van een onderdeel is, het gebrek te wijten is aan de conceptie van het product waarvan het onderdeel een bestanddeel vormt of aan de instructies die door de fabrikant van het product zijn verstrekt. Mutatis mutandis geldt dit ook voor een producent van een grondstof;
- Dat het slachtoffer door zijn schuld tot de schade heeft bijgedragen. In dit geval kan de rechter de producent van zijn aansprakelijkheid ontheffen of zijn aansprakelijkheid verminderen.

Gedekte schade

Zowel de lichamelijke als de materiële schade is gedekt. De vergoeding voor materiële schade is echter beperkt tot de gevallen waar de goederen die schade hebben ondergaan gewoonlijk bestemd zijn voor gebruik in de privésfeer en hoofdzakelijk als dusdanig door het slachtoffer worden gebruikt. De schade aan het gebrekkig product zelf, dwz. het product dat de schade veroorzaakt, is niet gedekt door de Europese regeling. De vergoeding voor deze schade dient dan ook op grond van het gemeenrecht (in België : het Burgerlijk Wetboek) te worden gevorderd. Hetzelfde geldt voor de morele schade; de Belgische aanpassingswet 1991 dekt evenwel ook de morele schade.

Verjaring

De verjaring op grond van de richtlijn van 1985 kent ook een bijzondere regeling. De vordering tot schadevergoeding verjaart namelijk na drie jaar te rekenen vanaf de dag waarop de eiser kennis had of had moeten hebben van de schade, het gebrek en de identiteit van de producent. In ieder geval vervalt de aansprakelijkheid van de producent na tien jaar te rekenen vanaf de dag waarop hij het product op de markt bracht⁸.

Verbod tot beperking of ontheffing van de aansprakelijkheid

De richtlijn houdt het verbod in voor de producent om zijn aansprakelijkheid ten opzichte van het slachtoffer contractueel uit te sluiten of te beperken. Dit verbod geldt evenwel niet voor relaties tussen professionelen.

Financiële begrenzing van de aansprakelijkheid

De lidstaten hebben de mogelijkheid om in hun nationale wetgeving te voorzien dat de aansprakelijkheid van de producent voor lichamelijke schade veroorzaakt door identieke artikelen met hetzelfde gebrek (dit is serieschade) beperkt is tot 70 miljoen Euro.

Indien de lidstaten dit niet bepalen (dit is het geval in België) is de aansprakelijkheid van de producent onbeperkt.

Bijkomende verhaalsmogelijkheid

De richtlijn is een bijkomende verhaalsmogelijkheid voor het slachtoffer. Dit betekent dat de nationale bepalingen inzake extra-contractuele en contractuele aansprakelijkheid eveneens van toepassing blijven.

Het Groenboek van de Europese Commissie

De suggesties voor een eventuele herziening van de richtlijn die het Groenboek bevat betreffen onder meer volgende onderwerpen :

Bewijslast van het slachtoffer

Om vergoed te kunnen worden, volstaat het op het huidige ogenblik dat het slachtoffer de schade, het gebrek alsook het oorzakelijk verband tussen beide bewijst. De Commissie suggereert om deze bewijslast te verlichten, door uit te gaan ofwel van een vermoeden van oorzakelijk verband, van een vermoeden van gebrek, of door een waarschijnlijkheidsgraad toe te laten (bijvoorbeeld van meer dan 60 %) bij de bewijsvoering door het slachtoffer van de schade, het gebrek en het oorzakelijk verband tussen beide.

Een andere mogelijkheid zou erin bestaan de producent te verplichten om alle nuttige informatie en documentatie aan het slachtoffer te verschaffen zodat het slachtoffer de zaak gemakkelijker kan bewijzen of nog, de producent te verplichten de expertisekosten voor te schieten.

Verjaringstermijn

De Commissie is van oordeel dat de huidige geldende verjaringstermijn van tien jaar voor de aansprakelijkheid onvoldoende is voor situaties waarin de schade pas na tien jaar optreedt.

Het is dan ook de vraag of deze verjaringstermijn niet verlengd moet worden (bijvoorbeeld tot twintig jaar), hetzij algemeen hetzij voor specifieke producten of sectoren.

Market Share Liability

Volgens het Groenboek kan het slachtoffer moeilijkheden ondervinden om te bewijzen wie de producent van een gebrekking product is wanneer dit door verscheidene producenten wordt voortgebracht (bijvoorbeeld een geneesmiddel dat onder licentie door verscheidene laboratoria wordt geproduceerd).

Volgens de Commissie kan men dit probleem oplossen door toepassing van het Amerikaanse «market share liability»-beginsel.

Op grond hiervan volstaat het dat het slachtoffer het bewijs levert dat er een verband bestaat tussen de schade en het betrokken product zonder evenwel de naam van de producent te noemen. Het slachtoffer kan verscheidene fabrikanten die dit product op de markt brengen dagvaarden.

De rechtbank kan dan beslissen dat elke producent die de zaak op de markt heeft gebracht naar rato van zijn markt-aandeel aansprakelijk is.

Ontwikkelingsrisico's

In principe is de producent uit hoofde van de richtlijn niet aansprakelijk voor de zogenaamde ontwikkelingsrisico's (zie 'Gevallen waarin de producent niet aansprakelijk is'). De Commissie vraagt zich af of de aansprakelijkheid inzake ontwikkelingsrisico's onoverkomelijk zou zijn voor het bedrijfsleven.

Het standpunt van VBO

Zowel het VBO als de Europese patroonsorganisatie UNICE verzetten zich met klem tegen de suggesties van het Groenboek.

De richtlijn van 1985 is immers een degelijk compromis tussen de belangen van de consumenten enerzijds en die van de bedrijfswereld anderzijds. De suggesties van de Commissie, eenmaal geconcretiseerd, zouden dan ook tot een onaantvaardbare verzwaaring van de aansprakelijkheid van de bedrijven leiden.

De combinatie van verschillende factoren, waarbij de Commissie in haar Groenboek rechtstreeks inspiratie heeft gezocht in de Verenigde Staten, houdt het risico in dat het huidige systeem ontaardt in een systeem van absolute aansprakelijkheid, naar het voorbeeld van de Verenigde Staten, waar tal van ondernemingen over kop gaan ten gevolge van systematische aansprakelijkheidsvorderingen. Het is op zijn minst paradoxaal dat de Europese Commissie

inspiratie gaat zoeken bij het Amerikaanse aansprakelijkheidssysteem terwijl bepaalde Staten, zoals Louisiana, teruggerepen hebben naar het foutbeginsel. Meer concreet, zou een verlichting van de bewijslast het aantal processen op substantiële wijze verhogen zodat ook de Europese samenleving, naar het voorbeeld van de Verenigde Staten, een litigation society zou worden. De Amerikaanse «Market Share Liability» is ook uit den boze aangezien zij tot gevolg zal hebben dat slachtoffers systematisch de «deep pocket defendants» zullen aanspreken. Dit beginsel is in Europa overigens overbodig, aangezien het slachtoffer steeds kan terugvallen op zijn eigen leverancier.

Bovendien zijn de gevolgen van een aansprakelijkheid voor ontwikkelingsrisico's niet te overzien :

Uit vrees voor processen, zullen de ondernemingen er immers voor terugschrikken om nieuwe producten op de markt te brengen; dit zal hun innovatieproces en ook hun competitiviteit ernstig aantasten. In de Verenigde Staten, die nochtans een zeer streng regime kennen, bieden een groeiend aantal Staten de producent de mogelijkheid om zich van aansprakelijkheid te ontheffen op basis van «the state of the art defence» die vergelijkbaar is met de ontheffingsgrond die geldt voor de ontwikkelingsrisico 's. Japan, dat zijn wetgeving heeft afgestemd op Europa, heeft overigens ook gekozen voor deze exoneratiemogelijkheid.

Aangezien het over onbekende risico's gaat, stelt zich de vraag of ze verzekeraar zijn, en zo ja, tegen welke prijs.

Tenslotte, zou de invoering van een Class Action in de Europese Unie tot gevolg hebben dat producenten constant geconfronteerd worden met systematische aansprakelijkheidsvorderingen die ten eerste zouden aangemoedigd en vergemakkelijkt worden.

De Class Action is bovendien een van de belangrijke ingrediënten van de Products Liability Crisis in de Verenigde Staten. De invoering van de Class Action gecombineerd met een verlichting van de bewijslast in hoofde van het slachtoffer en een toepassing van de Market Share Liability theorie zou tot gevolg hebben dat Amerikaanse wantoestanden zonder meer worden geëxporteerd naar Europa. Bovendien is de Class Action regelrecht in strijd met het in ons rechtsbestel geldende principe dat een uitspraak enkel geldt tussen de partijen in de zaak, het zogenaamde «principe van de relativiteit van het gewijsde»

Het VBO is 'voorzichtig' tevreden met zijn gevoerde actie tegen het Groenboek. Immers, uit haar recent evaluatieverslag over de toepassing van de richtlijn productaansprakelijkheid blijkt dat de Commissie, in de nabije toekomst althans, geen wijzigingen zal voorstellen.

Een gematigd optimisme evenwel, aangezien niemand de conclusies van de aangekondigde studies kan voorspellen!

Conclusie

Een product op de Europese markt brengen vergt een gedegen marketing maar meer dan ooit aandacht voor productveiligheid en de mogelijke aansprakelijkheid die ook degelijk moet verzekerd worden.

Indien de Europese Commissie de voorstellen van het Groenboek 1999 in verband met productaansprakelijkheid in de praktijk brengt, dreigt Europa het voorbeeld van Amerika te willen volgen en kan men vrezen dat het aantal juridische betwistingen in de toekomst ernstig zal toenemen.

Het VBO kant zich ten stelligste tegen deze Amerikaniseringstendens van de productaansprakelijkheid. Uit deze bijdrage blijkt eens te meer⁹ de noodzaak aan «integrale productontwikkeling» die naast de technische en esthetische ook economische, veiligheids- en juridische aspecten in rekening brengt.

- 1 De richtlijn spreekt van «in het verkeer brengen» van goederen wat overeenstemt met wat in de volksmond begrepen wordt onder «op de markt». Hoewel niet helemaal hetzelfde houden wij het hier gemakshalve bij deze laatste term.
- 2 Belgisch Staatsblad van 19 december 2000, p. 42220.
- 3 Deze wet is de omzetting in ons recht van de richtlijn van 25 juli 1985 inzake productaansprakelijkheid.
- 4 Deze richtlijn wijzigt de tekst van de richtlijn uit 1985.
- 5 waarop internationale verdragen van toepassing zijn.
- 6 De mogelijkheid om zich te ontheffen van zijn aansprakelijkheid.
- 7 bv. voor de geneesmiddelen in Duitsland, voor de geneesmiddelen en de voedingsmiddelen in Spanje, voor de producten die afkomstig zijn van het menselijk lichaam in Frankrijk en op onbepaalde wijze in Luxemburg en in Finland.
- 8 In België geldt sedert kort een nieuwe verjaringstermijn voor de extra-contractuele aansprakelijkheid : de vordering verjaart na vijf jaar en de aansprakelijkheidstermijn bedraagt twintig jaar.
- 9 Zie ook het eerder verschenen artikel in *West-Vlaanderen Werkt*, 4, 1999 « Intellectuele eigendom, of hoe creativiteit te beschermen », p160-164.

Restaurant Oostkamp

Kasteel Cruydenhove

Kapellestraat 146

8020 Oostkamp

Tel. 050 83 37 80

Fax 050 83 37 83

E40 afrit 9 Oostkamp
ruime privé parking aanwezig

Restaurant Oostkamp

Kasteel Cruydenhove

Iedere dag geopend voor lunch of diner.
Op werkdagen wordt tevens een dagmenu geserveerd:
een voorgerecht, hoofdgerecht en dessert voor 895,- BEF inclusief
1 Kirr en 2 consumpties.
Restaurant Oostkamp beschikt over 6 multifunctionele
vergaderzalen, van 10 tot 250 personen.
Deze sfeervolle zalen zijn tevens beschikbaar voor familiefeesten,
diners, communies, rouwmaaltijden, exposities e.d.m.